

HAGYOMÁNY

A nyárádmenti települések, és vonzáskörzetük vásárai

„A nyárádszeredai vásár mégoly futólagos meglátogatása is áttekintést nyújthat a környék többnyire sovány határu falvai népének életrealitására, iparkodására, mellyel a helyi szerény adottságok kihasználásával saját erejéből viszonylag magas életszínvonalat biztosított magának” – írja Kós Károly.¹ Balázs Dénes szerint: „A piaci látogatás olykor felér egy terjedelmes földrajzi tanulmánnyal. A piacokra vitt termékek és termények elárulják: mit természetnek azon a vidéken, miből és hogyan él a lakosság, sőt következtetéseket vonhatunk le a gazdasági élet egészének fejlettségéről is.”² Egy keresztúrszéki táncszó szerint:

„Oda van a szabadságom,
Elárútam a vásáron.”³

Az Értelmező Szótár szerint a vásár szavunk a perzsa „wasár”, azaz bazár szóból ered, és ezen a néven először 1405-ben szerepelt okleveleinkben.⁴ Erdély első vásári szabadalmát Torda város nyerte el, még 1291-ben. E szerint a tordaiak péntek reggeltől szombat estig tartó hetivásárt tarthattak.⁵

A nyárádszeredai nagyvásárok⁶

„A vásárok elsődrendű az emberi javak közti különbségek csere útján való kiegyenlítésének hagyományos intézményei. Nem véletlen, hogy a legjelentősebb vásáros központokat a különböző jellegű, adottságú, fejlődésű vidékek érintkezésénél találjuk. (...) Ugyanakkor egyes kistájak középpontjában is rendszerint találunk vásáros központokat, ahol a falucsoport lakói találkoznak rendszeresen egymással és a körül levő szomszédos vidékekről érkezőkkel. Nyilvánvaló, hogy a vidékek találkozásán kialakult vásárhelyek nem csupán a két vidék különböző termékeinek, hanem mint a saját termékeit hozó és saját módján élő földmű-

¹ Dr. Kós Károly: Tájak, falvak, hagyományok. Bukarest 1976. 330. old.

² Balázs Dénes: Hátizsákkal Alaszkától a Tűzföldig. I-II. Budapest 1972. II. 183. old.

³ Kriza János gyűjtése. In.: Nagy Pál (vál.): Hargitán innen – Hargitán túl. Székely népi humor. H. n. 2003. 44. old.

⁴ Péterffy László: A nyárádszeredai vásárok. Bekecsalja, 2001. augusztus.

⁵ Pál Judit – Fleisz János (társszerk.): Erdélyi Várostörténeti tanulmányok. Csíkszereda, 2001. 26. old. A témához lásd még: Bácskai Vera – Nagy Lajos: Piackörzetek, piacközpontok és városok Magyarországon 1828-ban. Budapest 1984. Magyarországi és Erdélyi sokadalomknac fel iedzesse az ABC szerent valo igeckel.... Nagyszében, 1606., Duka János: Margittai vásár. In.: dr. Kós Károly (szerk.): Népismereti Dolgozatok 1976. Bukarest 1976. 125–130. old., István Lajos: Korondi vásárok. In.: dr. Kós Károly – dr. Faragó József. (szerk.): Népismereti Dolgozatok 1981. Bukarest 1981. 118–128. old., Kós Károly: Tájak, falvak, hagyományok, Bukarest 1976. 326–381. old., Dankó Imre: Az árucere néprajza. Opuscula ethnographica. Válogatott tanulmányok. Debrecen 1977. 366–439. old., Duka Imre: Folklor-1 ársadalom-Művészet. 4–5. Kecskemét 1978. 19–28. old., Szöllősi Gyula (szerk.): Vásártörténet – Hídvásár. Debrecen 1976. Tófalvi Zoltán: Korondi sokadalmak. Hargita Kalendárium 1972. Csíkszereda 1971. 142–144. old., Vass Samu: A vásárok hagyományos beszállóhelyei Bánffyhunyadon. In.: dr. Kós Károly – dr. Faragó József (szerk.): Népismereti Dolgozatok. Bukarest 1980. 176–189. old., Dankó Imre: A gyulai vásárok. Gyula 1963., Major Miklós: Vásári sokadalmak Szilágynagyfaluban. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 9. Kolozsvár 2001. 236–243. old., Szepesi Attila: Kapuk és vendégek. Barangolás a magyar múltban. I. (Budapest, 2003.) 151–152. old., Csabainé Cser Katalin: Régi magyar szólásmondások. (Budapest 2002.) 7–37. old. (A vásárokkal kapcsolatos szólásmondások.) Vércse Miklós: Párkány. A Simon-Júda-vásár története. Honismereti Kiskönyvtár 63. Komarno-Komárom 1996.

⁶ Dr. Kós Károly: i. m. 362–365. old., Péterffy László: i. m.

ves és hegyvidéki lakosság gyülekezőhelyei egyúttal a különböző ismeretek, szellemi javak cserehelyei is.⁷

Első említése már, mint mezőváros: 1493: Oppida Zekelwasarhel. 1570-ben Maros-Zereda, 1687-től Nyárádszereda.⁸ (Mezőváros mivoltát alátámasztja, hogy 1857-ben a lakosság 59,99 (más adat szerint 78,56) %-a dolgozott a mezőgazdaságban, 1900-ban 53,73, és 1910-ben is még 43,19 %-a)⁹ 1900-ban, az iparban 14,9 % dolgozott.¹⁰ Orbán Balázs véleménye: „valóban szükséges előre tudnunk, hogy városba értünk, mert különben ki nem találónk, lévén Marosszéknak akárhány nagyobb és szebb faluja ennél.”¹¹ A fejlődés azonban nem állt meg itt sem, 1878-ban már olvasóköri és kórus működött a városkában.¹² 1910-ben az olvasni tudók aránya 81,8 %.¹³

Nyárádszereda országos vásártartási jogát 1606-ban már gyakorolta. A község neve a szerdai törvénykezési napból eredeztethető, értelemszerűen vásárait is szerdán tartotta. 1790-ben már három sokadalma volt: a Polixéna napi (február 17.), a Vasas Szent Péter napi, (augusztus 1.), és a Judit napi (december 10.). E napok aztán némileg eltolódtak az igények szerint, a múlt század elején már február 21–24-én, május 1–2-án, június 3–5-én, és december 7–10-én tartottak népes nagyvásárokat.¹⁴ Amint látjuk, tél végén, tavasszal, nyár elején és tél elején nyílt lehetőség a javak cseréjére. Országos vásárai mellé már 1823-ban kérvényezte a hetivásár tartásának jogát – sikertelenül.¹⁵ 1847-ben megújították a kérést: „A nemzeti ipar előmozdítására és a szorgalmatos munkásság buzdítása tekintetében igen célirányosnak látta egész falusi (sic! G. L.) birtokosságunk még országos vásárt április 28-dik napjára, heti vásárt pedig szerda napokra oly formán kieszközölni, hogy a heti vásárokon baromvásárt is tarthassunk. ”A kérést Marosszék hatósága is támogatta, sőt Marosvásárhelynek sem volt kifogása ellene, mindössze azt kérte, hogy a hetivásárát ne szerdán,¹⁶ hanem szombaton tartsák, hogy ne ütközzön a vásárhelyi csütörtöki piacnappal. Közbeszólt azonban a 48-as forradalom, és Szereda heti vásár nélkül maradt.¹⁷

E vásárok jó áttekintést nyújtottak a vidék terményeiről, állatairól, gazdasági helyzetéről. A Nyárádment fejtelt állattenyésztése a baromvásárok kínálatában is megmutatkozott, a szép fehérmarháért nemcsak Marosvásárhelyről, hanem Régen, és Segesvár vidékéről is jöttek kereskedők. Jellemzően a távolabbi városok vándorkereskedőinek portékái egészen háttérbe szorultak a környék árucikkeivel szemben.¹⁸ A marosszéki havasokból, és a Görgényi-havasok déli lejtőiről szedret, málnát és kókojszát hoztak a szovátai és szakadati asszonyok, a Görgényi- és a Kelemen-havasok aljáról az ottani juhsgazdák és bácsok juhsajtot, és rengeteg túrót. „Murokországból” (Lőrincfalváról, Lukafalváról, Ilencfalváról, és Káposztásszentmiklósról) sárgarépat, petrezselymet, zellert, hagymát, káposztát, karalábét, ptyókat, retket, dinnyét. Parajdrol szekérszámra hozták a sót, amelyet aztán kupaszám cseréltek 1:1 arányban gabonára. Homoródmásról úgyszintén szekérszámra hozták az égetett meszet, melyet ők is vékaszám árultak, mint a selyei, szovátai, szolokmai szénégetők a bükkfából égetett kovácsvagy vasalószenet.¹⁹

⁷ Dr. Kós Károly: i. m. 326. old.

⁸ Vofkori László: Székelyföld útikönyve. I. 214. old.

⁹ Pál Judit: Városfejlődés a Székelyföldön 1750–1914. Csíkszereda 2003. 335. old. Ez az adat Marosvásárhely esetében 1857-ben 3,64 (14, 64), 1870-ben 6,79, 1900-ban 8,27, 1910-ben 6,97 %

¹⁰ Pál Judit: i. m. 362. old. Marosvásárhelyen ez az adat 36,4 % Székelykeresztúron 24,8 %.

¹¹ Idézi: Pál Judit: i. m. 424. old.

¹² Pál Judit: i. m. 507. old.

¹³ Pál Judit: i. m. 540. old. Ugyanez az arány Marosvásárhelyen 79,8 %, Székelykeresztúron 78,8 %. Az értelmiség aránya 1857-ben Marosvásárhelyen 12,6 %, Nyárádszeredában 8,5 %, Székelykeresztúron 4,5 %. Idézi: Pál Judit: i. m. 543. old. A hivatalnokok aránya Marosvásárhelyen ekkor 6,86, Nyárádszeredában 7,23, Székelykeresztúron 3,12 % Idézi: Pál Judit: i. m. 558. old.

¹⁴ Dr. Kós Károly: i. m. 362. old.

¹⁵ Pál Judit: i. m. 230. old.

¹⁶ „Szerdai napon tartott hetipiacáról nem maradt fenn középkori adat.” Pál-Antal Sándor: Székely önkormányzat-történet. Marosvásárhely 2002. 229. old.

¹⁷ Pál Judit: i. m. 230. old.

¹⁸ Dr. Kós Károly: i. m. 362. old.

¹⁹ Dr. Kós Károly: i. m. 363. old.

Alsó- és Felsősfalváról fenyőfából készült lajtorjákat, faragott gerendákat és esőcsatornákat, a felső Nyárad-mentérről, Kőszvényesről és Remetéről a cigányok nyírfa seprőket, Selyéről vesszőkosarakat hoztak. Az alsó Nyárad-mentérről Harasztkerékről és Szentgericéről gyékényből font kőberokát, szőnyeget, falvédőt, lábtörölőt, szatyrokat, és Szentgericéről még cirokseprőt (tatárkaseprűt) is, Székelykeresztúr vidékéről csepűvel szőtt kukoricalevélből (panusból) készített szőnyeget, lábtörölőket árultak. El sem lehetett képzelni a vásárt a Jobbágytelkéről, Hodosról és Ravából jött szalmakalap árusok nélkül. A nyomátiak különféle köteleket készítettek, a fameserségek képviselői a két Sófalváról, Gyergyóalfaluból, és Csomafalváról hozták fenyőfa csebreiket, légelyeiket, cserefából készült hordóikat, dézsáikat, szapulóikat, sajtárjaikat, vedreiket. Siklódról, Küsmödről és Szolokmáról fa-villákat, gereblyéket, tilókat, sulykokat.²⁰ Orsókat, vetőszegeket, valamint kész esztovátát, jármot, sőt, egész szekeket is hoztak – ez utóbbit elsősorban a kibédi mesterek. Fonóorsót, laskasírtót elsősorban a nyáradremetei cigányok készítették kezdetleges, „nyirettyús” kézi esztergáikon. A helybeli asztalosok a piacból nyíló egyik utca két oldalán működtek.

A különleges gyökérpipák környékbeli mesterei az abodiak voltak. Házcserepet szekérszám hoztak a csegezi, hodosi és magyarosi cserépedégetők – téglát nem hoztak, hiszen azt ott-hon készítette mindenki. A környékről a makfalvi fazekasok hozták el portékáikat – mázatlan cserépedényeiket –, és az ákosfalviak a cseréppipáikat. A korondi mázas edények csak az 1930-as években jelentek meg a szeredai vásáron. A szolokmai fazekasok mázas edényeket, és kancsókat árultak. A vásáran lehetett megállapodni a megfelelő mennyiségű kályhacsempe elkészítésére is. Bőrmunkákat a székelykeresztúri és a régeni szűcsök sátraiban lehetett látni, csizmákat a marosvásárhelyi és székelykeresztúri csizmadiák, a marosvásárhelyi tímárok talpbőröket, szíjakat, ostorokat hoztak.

A textilesek közül a harasztkerékiek gyapjúfonalat árultak, a fonalakat a marosvásárhelyi gyapjűfűstökkel lehetett megfestetni. Makfalváról szekérszám hozták a fehér, fekete és szürke gyapjúból szőtt kész posztót, pokrócot. Singre mérve árusították ezeket. Székelykeresztúrról (Szitáskeresztúrról) lőszőrszítákat, a segesváriak kalapot, gyócsot és keszkenőket, a marosvásárhelyi „singesek” (rőfösök) finom pántlikákat, a szintén odaválói mézeskalácsosok pedig az elengedhetetlen vásárfiát árulták.²¹ Napjainkban minden hónap első szerdáján van vásár, valamint február 21-én, május 3-án, július 29-én és december 7-én állatvásár; ²² február 24-én, május 5-én, augusztus 1-én és december 10-én kirakodóvásár.²³

A régeni országos vásárok²⁴

Első említése 1228-ban: Regun. 1427-től mezőváros: oppidum Regen.²⁵

Régen, (Szászrégen) az Erdélyi-medence északkeleti felén, a Mezőség peremén, a Görgényi-havasok aljában, a Maros és a Görgény folyó összefolyásánál fekszik, a hegyvidék (Kelemen- és Görgényi-havasok) és a dombvidék (Mezőség) találkozásánál. A régeni vásáron találkozottak a környékbeli hegy- és dombvidék városos népei: a Maros-, Luc- meg a Görgény-völgye, valamint a Mezőség és a Nyáradmente lakosaival, termékeivel. A hegyvidék embere itt értékesítette a fát és a faipari termékeit, itt cserélt gazdát a bőr, a gyapjú, és a lábas-

²⁰ Dr. Kós Károly: i. m. 364. old.

²¹ Dr. Kós Károly: i. m. 365. old. A témához lásd még: Ábrám Zoltán–György Horváth László: Zavaros a Nyárad. Nyáradszereda község múltja és jelene. (h. n., é. n.) 35–40. old. A törökmézes így kínálta csemegéjét: „Ide nézz! Törökméz. Fele cukor, fele méz.” Idézi: Kósa László–Szemerényi Ágnes: i. m. 142. old.

²² Idétartozó anekdota: „Az egyik atyafi tehenet hajtott a vásárba. Megunva a gyaloglást, felült a tehen hátára. Az egyébként jámbor állat megiramodott a gazdájával.

– Merre szomszéd? – kérdezték.

– Azt csak az Isten tudja, meg a tehen! – válaszolt a kérdező. Imreh Lajos gyűjtése. In.: Nagy Pál (vál.): i. m. 116. old.

²³ Hargita kalendárium, 2001. 141. old. (A Krisztus Világossága. Katolikus családok kalendáriuma 2002. 175. oldalán vásárnaptár ettől némiképp eltérő időpontokat közölt.)

²⁴ Bíró Donát: A régeni országos vásárok. In.: Dr. Kós Károly – Dr. Faragó József: Népmisemeri dolgozatok 1994. Bukarest, 1994. 153–173. old. Bibliográfia. Legfrissebben lásd: Bíró Donát: Szászrégen egykori nagyvárosai. Népújság évkönyv 2004. Marosvásárhely 2003. 110–115. old.

²⁵ Léstyán Ferenc: Megszentelt kövek. A középkori erdélyi püspökség templomai. Kolozsvár 1996. 1. 131. old.

jóság. A Mezőség és a Nyáradmente termelői gabonával, zöldség- és gyümölcsfélékkel keresték fel a piacot.²⁶

A város 1427-ben már vásároshely, ezt a jogát az erdélyi vajda hét év múlva megerősítette.²⁷ Vásárai mindig nagy jelentőségűek voltak, sőt a XX. század elejére: „állatvásáraitól híres az erdélyi részekben, Székelyföldön pedig forgalmánál fogva az első helyen áll.”²⁸ A helységben évente négyszer tartottak nagyvásárt, vagyis országos vásárt; ezeket 6-9 napos állatvásárokkal kezdték. A februári és októberi nagyvásár hat napig tartott, az első három nap volt a ló-, a második három a marhavásár. A májusban és augusztusban megrendezett nagyvásár első három napja alatt juhvásárt, második három napja alatt ló-, s harmadik három napjában marhavásárra került sor. (A XIX. század végén, és a XX. század elején a naptárakban ötnapos marhavásárokat hirdettek, de ezek gyakorlatban csak három napig tartottak.)

Az 1930-as években a következő volt a vásárrend: február 11–13-ig ló-, 14–18-ig szarvasmarha-, 19-én kirakodóvásár; május 1–3-ig juh-, 4–6-ig ló-, 7–11-ig szarvasmarha-, 12-én kirakodóvásár; július 30–augusztus 1-ig juh-, augusztus 2–4-ig ló-, 5–9-ig szarvasmarha-, 10. kirakodóvásár; október 15–17-ig ló-, 18–22-én szarvasmarha-, 23-án kirakodóvásár. A hetivásár napja: csütörtök.²⁹ Egy 1939-ben megjelentetett német nyelvű mezőgazdasági naptárban ezeken kívül szerepelt a december 10-i ló, és a december 11–12-i szarvasmarhavásár is.³⁰ Napjainkban február 20-án, május 8-án, július 14-én és október 23-án rendeznek kirakodóvásárt; és február 18–19-én, május 6–7-én, június 12–13-án, és október 21–22-én állatvásárt.³¹

Az országos állatvásárokat a XX. század legelejétől, a várostól nyugatra, az ún. Kerekerdő melletti Baromvásártéren tartották, ezt a területet a második világháború után csökkentették, sokszor az árusok kénytelenek voltak állataikat a környező legelőn árulni. A vásárteret három irányból lehetett megközelíteni: a Veres fogadó, az ún. „Két tölgyfa” nevű hely, és a Régi Kórház felől. A vásárteret kelet-nyugati irányban italmérők,³² és pecsenyesütők sátrai szegélyezték, közöttük a Cinkusház állt, ahol a baromleveleket kiállították, és ahol állatorvos működött. Jobb napokon itt 1200–1500 baromlevelet is kiállítottak.³³ A baromvásárt felkeresték a gyergyói, a csíki, a nyáradmenti, Udvarhely vidéki, és Beszterce vidékiek. Az állatokat gyalog hajtották a vásárra, és annak ideje alatt az eladók magánházakban, vagy fogadóknak, a külföldiek pedig a Bálház utcai (str. Republicii) sarkán álló szállodában aludtak. A legnagyobb állatvásár az októberi volt. Ezen jelent meg a legtöbb külföldi felvásárló, 1920 előtt elsősorban Ausztriából és Németországból, azután pedig Olaszországból. Az állatokat vasúton szállították el. A külföldi felvásárlás méretére jellemző, hogy néhai Bódis Miklós helyi kötélgyártó visszaemlékezése szerint egy-egy nagyvásár alatt a kötelesek 1000 marhakoélet is eladtak a vasúton elszállított marhák részére. A legnagyobb kereslet a hízott marhák iránt volt. A marhákat nemcsak kereskedőktől, hanem a szeszgyárak mellett létesített hízlaldáktól is vásárolták.³⁴ Ezt olvashatjuk 1896-ból: Négy szeszgyára van, amelyek egyike nagy hízlalóval van egybekötve, ahol állandóan 500-600 szarvasmarhát kövérítenek a bécsiek részére.”³⁵ (Érde-

²⁶ *Bíró Donát*: i. m. 153. old. Lásd még: *Bíró Donát*: Szászrégeni kézművesmesterségek. Marosvásárhely 2000.

²⁷ *Bíró Donát*: i. m. 154. old.

²⁸ *Bíró Donát*: i. m. 156. old.

²⁹ Erdélyi Magyar Református Naptár, 1935. Idézi: *Bíró Donát*: i. m. 172. old.

³⁰ Der Pflug, 1939. Idézi: *Bíró Donát*: i. m. 172. old.

³¹ Hargita kalendárium, 2001. 141. old. (Sajnálatos, hogy a Hargita kalendárium 2002. évfolyama nem közölte az erdélyi országos nagyvásárok helyét, és idejét, úgyszintén a már említett Krisztus Világossága sem.)

³² Ide tartozó anekdota: „Két székely az 1863-dik évi nagy szárazság idején menve haza a vásárról K. mezővárosból, kérdé egyik a másótól:

– Hogy van az, komám, hogy a mai vásárban sokkal több volt a részeg ember, mint máskor?

– Az onnan van – felele társa –, hogy most nagy a szárazság, nagyon szűk a víz, a fogadósok hát nem kaptak annyi vizet, mint máskor, mit az eladó borba töltsenek, hanem kénytelenek voltak a bort tisztán adni az ivóknak, így a bor inkább meghatotta az embert, azért volt ma több részeg ember, mint máskor.” Tiboldi István gyűjtése. In.: *Nagy Pál* (vál.): i. m. 71. old. Az italméréseket borókaaggal, az az „gyalogfenyőággal” jelölték. Lásd: *Csabainé Cser Katalin*: i. m. 20. old.

³³ *Bíró Donát*: i. m.: 156–157. old.

³⁴ *Bíró Donát*: i. m. 158–159. old.

³⁵ *Urmánczy Nándor*: Szászrégen és vidéke. Erdély V (1896.) 7. szám, 85. old. Idézi: *Bíró Donát*: i. m. 173. old.

kességként: a legtöbb felhajtott szarvasmarha az 1891. évben került a vásárra: 110 000 állat, amelyből 38 194 gazdát is cserélt. A legtöbb lovat 1895-ben hajtották fel, 6000 állatot, és ebből 3300-at értékesíteni is tudtak.³⁶ – Őh' régi szép idők!)

A kirakodóvásárok a baromvásároknál sokkal látványosabbak és hangosabbak voltak. Növelte a vásári hangulatot a legkülönbözőbb népviseletek színes kavalkádja, a vásári ricsaj, a tolongás. Hosszú időre emlékezetes maradt az 1912. május 13-i, Pongrác-napi vásár, ahol a hírtelen jött szélvihar, és a szakadó eső a vásározóknak felmérhetetlen károkat okozott.³⁷

A mintegy 400 méter hosszú, és 60–150 méter széles piactéren álltak a sátrak, ahol megtalálhatók voltak az ószeresek, a körhintások, a gyorsfényképészek, a cirkuszosok, a lefátyolozott jósnők, a szerencsekártyát húzó papagájok, a mézesbábosok. A fazekasokat a makfalvi, korondi, görgényszentimrei és helybéli mesterek képviselték. A vásáron áruló kisiparosok legtöbbször csizmadia volt. Jöttek ide mesterek Marosvásárhelyről és Besztercéről is. A legnagyobb sátrakkal a szűrszabók rendelkeztek (a Szmolka testvérek és Kleinfeld) az ő sátraik 10 méter hosszúak, és 4 méter szélesek voltak.³⁸ Hoztak az augusztusi és októberi kirakodóvásároknak kész (városi) ruhákat, melyeknek olcsósága hozzájárult a népviselet lassú visszaszorulásához. Jöttek rőfösök, kádármesterek, tímárok és szíjgyártók, kötelesek és faesztergályosok, kalaposmesterek.³⁹ Felvonultak a kések, a kefekötők, az asztalosok, bádogosok, kovácsok, kerekesekek, pogácsások, bazárosok, gabona-, sajt-, zöldség- és gyümölcsárosok, és a mézszárosok. Hoztak nyírfa seprűt, és fátöltszítát, falvédőt és szalmakalapot, házicipőt és fonott szatyrot. Nagy nyüzsgés volt a pogácsások előtt, ahol drezdai mazsolást, csokoládés és vanília csomagot, diópuszedlit, ánizsosogyoróst, tordai mézespogácsát, és a tükrös-szíves „cifra, festett pogácsát” árusították. Hasonlóan nagy kereslet volt a kofapecsenye, a kolbász íránt is, amelyek mellé kovászos uborka dukált.⁴⁰ Volt olyan bazáros, aki minden holmiját hét krajcárért kínálta:

*„Hét, hét, minden darab hét.
Hét az ára, szabott ára,
Hétért lesz most elprédálva,
Hét, hét, minden darab hét.*

Ha valaki sokáig válogatott az árújában, anélkül hogy vásárolt volna, a csípős nyelvű bazáros így küldte el:

*„Aki nem vesz, na babrálja,
Menjen, az anyja valahol várja.”⁴¹*

A zöldségárosoknak nem volt pontosan megjelölt helyük, a legkeresettebb termények a káposzta, hagyma, augusztusban a Marosludas környéki dinnye.

A szénapiac a mai nagypiac helyén volt, ahol ma is tartják a kirakodóvásárokat, és a csütörtöki hetipiacot. Úgy szerkezetében, mint látványában a mai piacok meg sem közelítik a száz évvel ezelőttieket, de fontos kereskedelmi, és társadalmi jelentőséggel bírnak napjainkban is.⁴²

A marosvásárhelyi vásárok⁴³

Első említése: 1260-ban: Clicum Fori in metis Tartariae.- egy felsorolásban, mely a ferencrendiek kolostorait sorolta fel. 1323-ban: Novum Forum Siculorum. Első magyar nyelvű említése: 1349-ben Scekulvasarhel, 1539-ben Marosvásárhely.⁴⁴ 1616. április 29-én Bethlen Gábor kiváltságlevele szabad királyi várossá emelte.⁴⁵

³⁶ Bíró Donát: i. m. 159. old.

³⁷ Bíró Donát: i. m. 161. old.,

³⁸ Bíró Donát: i. m. 165. old.

³⁹ Bíró Donát: i. m. 167. old.

⁴⁰ Bíró Donát: i. m. 168-169. old.

⁴¹ Kósa László-Szemerényi Ágnes: Apáról fiúra. Néprajzi kalauz. Budapest 1975. 142. old.

⁴² Bíró Donát: i. m. 170-172. old.

⁴³ Keresztes Gyula: Vásárhelyen vásár tartatik. Bukarest, 1996.

⁴⁴ Léstyán Ferenc: Megszentelt kövek. A középkori erdélyi püspökség templomai. Kolozsvár 1996. I. 336. old.

⁴⁵ Keresztes Gyula: i. m. 13. old.

Marosvásárhely 1616. április 29-én Bethlen Gábor alapítólevele által lett a Székelyföld egyetlen szabad királyi városa.⁴⁶ A város a Maros völgyében fekszik, környéke termékeny völgyekkel, rétekkel szabdalt. A völgyekben a gabona és a zöldség, a domboldalakon a gyümölcs és a szőlő ideális körülmények között teremhet. A medence többé-kevésbé védett a szélsőséges időjárás kártételétől, a tél enyhe, és rövid, a nyár kellemesen enyhe, az ősz hosszú, és enyhe.⁴⁷ Nem csodálkozhatunk ezek után, ha egy XVIII. századi átutazó a bibliai Gósen földjéhez hasonlította ezt a tájat.⁴⁸ A város jelentőségét támasztotta alá, hogy itt alakult a legkorábbi céh a Székelyföldön, a szabócéh 1439-ben.⁴⁹ A város urbanizációs fejlődését mutatja, hogy a II. József-féle népszámlálás adatai alapján itt a legmagasabb az idegenek aránya: 14,3%.⁵⁰ A városban 1750-ben 23 céh kézművesei dolgoztak.⁵¹ Ez a szám 1836-ban 53-ra emelkedett.⁵² A céhek ekkor 948 főt foglalkoztattak.⁵³ 1878-ban 20 ipartársulat működött a városban, melynek 572 tagja volt, a bejegyzett össztkéjük 2 835 Ft.⁵⁴ Amíg 1857-ben a lakosság 4,29 (4,04) %-a dolgozott a kereskedelemben és a bankszektorban, addig 1910-re ez az arány 7, 93 %-ra nőtt.⁵⁵ 1909-ben, a városban 5 hitelintézet működött, mintegy 15 997 000 korona betéti vagyonnal.⁵⁶ A városkép azonban csak lassan alakult ki. 1773-ban II. József látogatásakor még alig volt emeletes épület, és még Orbán Balázs idejében is „a földszinti lakályosabb és kényelmesebb épületek – melyek a magyar városokat jellemzik – még ma is uralgók e városban, s ilyeneket nagy számban találunk nem csak a főbb utcákban, hanem még a piacon is.”⁵⁷

Nagy Lajos király egy 1360-ban kelt oklevelében történik először említés a vásárokról, ebben a régi vásárok rendjének visszaállítására történik intézkedés. A Várdombon megtelepedett ferencesek 1400-ban a pápától jogot kaptak arra, hogy Gyümölcsoltó Boldogasszony napján (március 25-én) búcsút, azaz sokadalmat tarthassanak. Mátyás idejében először 1473-ban megengedte a moldvai kereskedőknek, hogy árulhassanak a „Zekel Wasarhel”-i piacon, majd a második kiváltságlevelében, 1482-ben a városnak három vásárt engedélyez: az Antal-napi, a Márton-napi, és a virágvasárnap utáni csütörtöki vásárokat, lakóit pedig országosan mentesítette a vámfizetés alól.⁵⁸ Hetivásárát egy 1488-as oklevélben említették először.⁵⁹ Majláth István erdélyi vajda 1536-ban a város polgárainak vámmentes árusítást engedélyezett. Egy 1606–1607-ből való listán a fontosabb székelyföldi vásárok között csak a marosvásárhelyit, és a székelyudvarhelyi, valamint a székelykeresztúri vásárokat említették.⁶⁰ Egy 1676-os szebeni kalendárium Csíkszeredát is említette. A Brassóban kiadott, 1731-es kalendáriumban már

⁴⁶ Keresztes Gyula: i. m. 13. old.

⁴⁷ Keresztes Gyula: i. m. 14–15. old.

⁴⁸ Keresztes Gyula: i. m. 15. old. Az idézet Mátyási József pesti ügyvéd 1798-ban versbe foglalt, és ki is adott („Pestre egy jó Barátomhoz írogatott levelem a Bétsi és Erdély országi utazásaimról”). A verset „A Ma” közölte 1926. július 27.-én. Az idézett sor: „Mert e része Erdély azon Gósenének...” (Keresztes Gyula: i. m. 106. old.).

⁴⁹ Pál Judit: i. m. 65. old.

⁵⁰ Pál Judit: i. m. 134. old.

⁵¹ Pál Judit: i. m. 158–159. old.

⁵² Pál Judit: i. m. 166. old.

⁵³ Pál Judit: i. m. 173. old. Összehasonlításképpen Brassóban 83 szakma 4918 mestere, Kolozsváron 92 szakma 2347 mestere, Nagyszebenben 83 mesterség 1767 mestere, Székelyudvarhelyen 43 mesterség 665 képviselője dolgozott.

⁵⁴ Pál Judit: i. m. 204. old. (Ugyanez a mutató Székelyudvarhely esetében: 13 ipartársulat, 578 taggal, a tőkékük 37 064 Ft. (!))

⁵⁵ Pál Judit: i. m. 279. old. Nyárádszeredában 1900-ban 5, 33 %-a, 1910-ben már 6, 48 %-a dolgozott a hasonló szektorokban.

⁵⁶ Pál Judit: i. m. 284–285. old. A kicsi Nyárádszeredában is működött egy hitelintézet, 100 000 korona részvényvel, de a betétek összértékére nincs adat.

⁵⁷ Pál Judit: i. m. 422. old.

⁵⁸ Keresztes Gyula: i. m. 25. old., valamint Pál Judit: i. m. 59. old.

⁵⁹ Pál Judit: i. m. 59. old. Lásd még: Szentmiklósy Dénes vásárhelyi református kollégiumi diák iskolai dolgozatát az 1864/65. tanodai évből: „Egy Mvásárhelyi hetivásár. Idézi: Olosz Katalin: Víz mentére elindultam. Tudománytörténeti, népismereti írások. Marosvásárhely 2003. 143 és 146. old. A szöveg megjelent: Művelődés, 1994. 12. szám. Szomorú emlékü az 1704. január 3-i hetivásár. Ekkor ugyanis Meggyesfalva felől kurucok törtek be a városba, sok embert megölve, a várost több helyen felgyújtva. Benkő Károly: i. m. 80. old.

⁶⁰ Pál Judit: i. m. 63. old.

Barót, Gyergyószentmiklós, Kézdivásárhely, Sepsiszentgyörgy, Zabola is szerepelt.⁶¹ 1749-ben Mária Terézia adománylevele egy újabb vásárt, a januári Sára-napit engedélyezte. 1825-ben vezették be az úrnapi, és 1845-ben a szeptemberi Rozália napi sokadalmat.⁶²

Lukáts János így szedte rímekbe 1836-ban a vásárhelyi piacteret:

„Piaztunknak ezek a' magosbb díszei,
De többek a' Házok két emelettyei,
Mellyeknek ajjai tömve portékákkal
Áruló boltokkal,⁶³ sok tűmü jel fákkal.
(A reklám már abban az időben is fontos lehetett. G. L.)
(...) Tsak annyi kő ház volt, a' mennyit rakhattak,
Tsak a' fazakasok, s' ezek tapasztottak.
Most ki néz piaztunk észkos Ház sorára,
emelheti szemit magoss palotára.”⁶⁴

A piac leírásához hallgassuk meg Benkő Károlyt: „Kelet-északra fekszik, többnyire emeletes szép sor házakkal, ékesítik tágassága, az épületek alsó részit elfoglaló singes, vasas, könyves stb. csinos boltok, két gyógyszerház, a Főpiacról a négy főutcában ezzel együtt jól kikövezett utak vezetnek, azok közül a Sz. Miklós utcában (ma Stefan cel Mare utca, és Bolyaiak tere, G. L.) kettőn székérrel, ugyanannyin gyalog járdákon haladni, a két első a plébánia és a minoriták laka mellett, a két utóbbi az új tanácsház alatt nyúló kis piac és az úgynevezett Kis köz, ez utóbbival csaknem egy arányban volt a városi régi tanácsház, (...) mely a főpiac közepin lévén, apró, melléje csatolt árus sátrakkal, kenyér, hús, stb. színekkel, a végében mézsárszékkal nagy tért foglalt el, minek elpusztultával nagyobbodott és szebb kilátást nyert e főpiac.”⁶⁵

A polgármesteri hivatal 1912-ben kiadott rendelete 12 paragrafusban szabályozta a piac működését. Bár az új mértékegységeket az 1874. évi VIII. törvénycikk 1876. január 1-től kötelezővé tette, de ez nem történt meg, hiszen közel ötven év múlva (1923. július 6-án), a helyi Székelyföld cikke követelte az egységes súlyrendszer használatát a piacon.

Itt is, mint általában a piacozásért vámot kellett fizetni, a vámházak a következő helyeken álltak: A Szentgyörgyi vámház a Marosszentgyörgyről bevezető út mentén, a Székely vértanúk utcájának sarkán, ahol most egy többemeletes lakóház áll. A Kossuth Lajos utcai vámház a mai Electromures üzem helyén, a Dózsa György utcai vámház a Bodoni út torkolatánál, a Koronkai vámház a Koronkai úti bejárónál, a Szántó és a Kálvária utcák sarkán.⁶⁶ (A Nyárád mentéről a jobb koronkai, vagy a rövidebb jeddi úton jöttek a vásárolók Vásárhelyre.)⁶⁷

A vásár egy kisváros életében ünnepnapnak számított, mert ritka látványosságot és különleges szórakozási alkalmakat kínált a városlakóknak, és a környéken élőknek. A vásárra látogatók ünneplőbe öltöztek. Az idegen szemlélő ekkor teljes képet kaphatott a környék népi-seleiteinek színes változatosságáról.⁶⁸

Megszokott egyhangúságot jelentett a napi piac, ahol a város ellátásához szükséges árucikkek adás-vétele zajlott. Ide a környékről: Hídvégből, Remeteszegről, Nánánfalváról, Szent-

⁶¹ Pál Judit: i. m. 63. old.

⁶² Keresztes Gyula: i. m. 26. old.

⁶³ 1836-ban Marosvásárhelyen 22 bolt működött: 12 szövet, 4 divatárú, 3 vas-, 3 fűszer-, illetve vegyeskereskedés. Pál Judit: i. m. 255. old.

⁶⁴ Borosnyai Lukáts János: Régi és Új Vásárhely Leírása versekben. Marosvásárhely 1837. Közölte: Fodor István monográfiájában, II. sorozat, 4. szám. Lásd még: Fodor István: Borosnyai Lukáts János százéves vásárfiája a szentmártonnapi sokadalomra 1837–1937. Marosvásárhely 1937.; U. ő.: Akik száz évvel ezelőtt szerepet vittek Marosvásárhely város társadalmi és kulturális életben. 1800–1845. Marosvásárhely 1939.

⁶⁵ Benkő Károly: Marosvásárhely szabad királyi város leírása 1862-ben. Szerkesztette, a tanulmányt írta és jegyzetekkel ellátta Pál-Antal Sándor. Marosvásárhely 2001. 32–33. old.

⁶⁶ Keresztes Gyula: i. m. 29–30. old. Lásd még: Vigh Károly: Marosvásárhelyi helynevek és földrajzi közszavak. Csíkszereda, 1996. (térvéleményekkel), Keresztes Gyula: Marosvásárhely régi épületei. Marosvásárhely 1998.; Pál-Antal Sándor: A marosvásárhelyi utcák, közök és terek történeti névtára. (kétnyelvű), Marosvásárhely 1997.

⁶⁷ Vigh Károly: i. m. térvéleményekkel: Marosvásárhely beépített területének térképe. (új épületek, 1911–1941-es térképek alapján), és Fodor Sándor (S.) – Balás Árpád: Marosvásárhelyi útikalauz. Marosvásárhely 1996. 106. old.

⁶⁸ Keresztes Gyula: i. m. 33. old.

királyról, Szentannáról, Udvarfalváról, Marosszentgyörgyről, Jeddről, Koronkáról, Kakasról, Meggyesfalváról és Maroskeresztúrról, – tehát 3–6 km-es távolságból jöttek olyanok, akik felesleges élelmiszereiket itt kívánták értékesíteni.⁶⁹ A városi tanács 1806-ban elhatározta, hogy: „mivel a város nagyon szaporodni és terjeszkedni kezdett, nevezetesen a Sz. Miklós utca végénél éppen szükségesnek láttatik, hogy a Sz. Miklós utcában egy arra alkalmas helyen egy kis (élelmiszer, G. L.) piac állíttassék fel.”⁷⁰

„Vásárhely és környéke akkor bővelkedett gyümölcsben. Híres volt a csókai cseresznye, a jéddi határ is ontotta a cseresznyét és a meggyet. Alig tudták eladni (...) a szekerekkel behozott finom besztekeri szilvát, amit Ausztriában és Németországban ma is magyar szilvának neveznek. Az aszalt szilva igen kedvelt táplálék volt. Gyermekkoromban alig volt család, ahol ne főztek volna ünnepélyesen szilvaízet, földbe ásott gödörbe téve az üstöt. Az első világháború végéig az ún. Székely Kirendeltség nevű vállalat látta el városunkat és vidékünket jobbnál jobb gyümölcsfákkal, amiknek nagy részét Tirolból hozták. A 20-as években még termett a vásárhelyi kertekben az onnan hozott sokféle ringló és pergament körte (...) Szárhegyről fűzi, vagy metélőhagymát (hozta), ami vadon élt patakok mellett Háromszéken, Gyergyóban és Csíokban. Bolyán és Domáldon még nemrég is teremtek a Bolyai Farkas által a XIX. század elején ültetett pónyik almáék.”⁷¹

A hetivásárokra már megérte félnapi szekerezést vállalni, a zöldséget elsősorban az Alsó-Nyárárdmenté (Murokország⁷²), a Mezőség a gabonát, a Felső-Nyárárdmenté az állatot, a hegyvidék a fűrészelt fát, és a szénát szállította. Ez a távolság 30–40 km-es körzetet jelentett.

Az országos vásárookra már vállalták a kétnapi szekerezést is, ez 40–80 km-es körzetet jelentett. Ilyenkor három – négy vármegye: Udvarhely, Kis-Küküllő, Torda-Aranyos, és Kolozs megye népét mozgatta meg ez az esemény. A vándorkereskedők az ország különböző pontjairól, sőt idegen országokból is felkeresték Marosvásárhely vásárát.⁷³ Az élelmészeti cikkeket a vidékiek, az ipari készítményeket a helyi iparosok, a gyári termékeket pedig a kereskedők árusították. A helyi kereskedők közül kevesen vállalták a vásározást, ők a boltjaikban árusítottak. Finomabb árút csakis üzletben lehetett beszerezni.⁷⁴ Vásárban jobbra a szegényebb emberek vásároltak.⁷⁵ Kedvezőtlenül érintette a termelőket, és a kereskedőket egyaránt, hogy 1766-ban megtiltották mindenfajta gabonanemű kivitelét Erdélyből.⁷⁶ Ugyanez év szeptember 5-től csak bécsi tér- és ürmérték volt használható.⁷⁷

A piaci állapotokra jellemző, hogy 1807. július 23-án a városi tanács megtiltotta hogy timósovál (?) és hamuzsírral⁷⁸ vegyített kenyeret árusítsanak a piacon.⁷⁹ 1815. február 3-án engedélyezték külföldről a gabona vámmentes behozatalát.⁸⁰

Ilyen napokon a város hétköznapi képe is, rendje is megváltozott. A hétköznapi vásárok közül a csütörtökön tartott hetivásár volt a forgalmasabb, és azok közül is a nagycsütörtöki, amikor a közelgő ünnepre mindenki alaposan bevásárolt. Az év első, januári, Sára-napi nagyvásárán a télire eltett élelmiszerek gazdag választéka jelent meg. A tavaszi vásárnapra az el-

⁶⁹ Pál Judit: i. m. 234. old. Egy 1819–1821-ban készült (Czirák-féle) összeírás szerint hetivásárát 30–35 km-es vonzáskörzetből, országos vásárát pedig Udvarhelyszékről, Segesvárról, Erzsébetvárosról, Dicsőszentmártonból, Marosludasról, Szászrégenből is látogatták. A teljes vonzáskörzet mintegy 150 falut tett ki, így a székelyföldi vásárok közül a legnagyobb volt. Székelykeresztúr és Nyárádszereda vonzáskörzete csak 27 falura terjedt ki.

⁷⁰ Pál Judit: i. m. 246. old.

⁷¹ Sipos Lajos: Marosvásárhelyi mesélő házak. Marosvásárhely 1999.

⁷² A névadáshoz lásd: Benkő Samu: Murokország. Bukarest 1972.

⁷³ Keresztes Gyula: i. m. 34. old.

⁷⁴ A vasárnapi kereskedést egy 1649. augusztus 11-én kelt városi rendelet szabályozta. E szerint a mézszárosok csak templomi harangzásig árulhattak, de csak a város lakóinak. A mise, illetve az istentisztelet alatt mindenfajta árusítás tilos. A templomlátogatás után estig minden árulható, kivéve a gyümölcsöt. A rendelet ellen vétők árúját elkobozták, és 3 forintos büntetést szabtak ki rá. (Benkő Károly: i. m. 74. old.)

⁷⁵ Keresztes Gyula: i. m. 35. old.

⁷⁶ Benkő Károly: i. m. 88. old.

⁷⁷ Benkő Károly: i. m. 88. old. Ezt az utasítást megismételték 1855. június 25-én. (Benkő Károly: i. m. 123. old.)

⁷⁸ A hamuzsír-főzésről lásd: Deák Ferenc: Zetelaka 2. Népélet, gazdasági élet. Székelyudvarhely 2000. 9. old.

⁷⁹ Benkő Károly: i. m. 94. old.

⁸⁰ Benkő Károly: i. m. 97. old.

vermelt, és a még friss zöldségekkel jelentek meg a termelők. Ekkor szerezték be a gazdák a szükséges igásállataikat, és a termeléshez szükséges hiányzó eszközeiket. A június közepi Antal-napi vásáron a nyár szinte teljes kínálata felvonult már, a szeptemberi Rozália-napi vásáron a télire elteendő zöldségek-gyümölcsök domináltak.⁸¹ Tagadhatatlanul s novemberi Márton-napi vásár volt a legmozgalmasabb." Mindenki hozta a télirevalót. Ekkor teltek meg a város hombárjai gabonával, s piaci zöldséggel. Ennek a vásárnak a forgalma jelezte a város gazdasági mércéjét. Szekerek végeláthatatlan sora hozta a városba a gabonát, a zöldséget, s szekerek hordták az udvarokba a megvásárolt árút. Egy jobb keresetű és népes család fészérébe 30-40 véka (egy nagyvéka= 20 kupa= 25 liter)⁸² gabonát, a pincébe 10-20 véka burgonya, legalább egy szekér vetemény s nem kevesebb, mint 150-200 fej káposzta került.⁸³ A gondos vidéki gazda is ekkor vásárolta meg a családjá, esetleges szolgálégyéne számára a gúnyát és a lábbelit. Ilyenkor métermázsaszámra hozták a szárított, és bálákba kötözött dohánylevelet, majd az állami egyedárúsítási rendelet után az állami felvásárlóhelyekre szállították, de azért a „szűzdohány” sem tűnt el teljesen, a termelők ajándékba hozták ismerőseiknek, rokonaiknak.⁸⁴ Így írt egy korabeli újság erről a vásárról:

„A szent Márton-napi vásár rendkívül nagy érdeklődés mellett zajlott le, különösen nagyszámú szarvasmarha hajtatott fel és tisztességes árban is fizettek. (...) A kirakodóvásár igen népes volt és szent Márton lúdjai ugyancsak nagy méltánylásban részesültek.”⁸⁵

Az év utolsó vásárára Szilveszter napján került sor, és ennek rendje merőben eltért a többiétől. A piac ekkor a Nagypiac keleti oldalán húzódó házsor előtti járdán állt, ahol a kis sátrakban szerencsét hozó apróságokat, és új évi kalendáriumokat árúsítottak. A gyermekek kedvence volt a szárított gyümölcsös-cukros ajándékkosár, a mézespogácsa, a szerencsét hozó képményseprő és a kurta farkú kismalac. 1842-től árulták itt a Lőcsei Naptárt, amelyet egy Lőcséről (Felvidék, ma Szlovákia) ide települt könyvkötőmester adott ki.⁸⁶ A XIX. század végén a kiadás jogát Krón Titus Ernő vette meg, majd fia, Ernő kiadásában jelent meg Székely Naptár címen. Később ugyanő Szentistváni Péter András-féle Székely Naptár néven jelentette meg.⁸⁷

A Nagypiac kezdetben, az Alsóváros központjában volt, a várost átszelő országút kiöblösödésénél. Később a Nagypiac a Baross Gábor utcáig terjedt. Orbán Balázs idejében⁸⁸ felső szélénél (a Kossuth Lajos utcai torkolatnál) 120 lépés (egy lépés kb. 70 cm), az alsó szélénél 87 lépés, hossza a sétány felső végéig 366, a Hajós köz 591 lépés. A Nagypiac hosszában szabad árokban folyt a közeli források vize. Ez volt a Nagysánc. Heves esőzések idején kiöntött, és ilyenkor a víz a Dinnyeföld utca felé tudott elfolyni.⁸⁹ Meleg napokon ez a csatorna bűzlött a beledobált rothadó gyümölcsöktől, zöldségekről.

„Hajdan Vásárhelynek piattza rusnya volt,
Ott rothadt a dimye, gyümölcs, s' eb, ha megholt.”⁹⁰

A tér nagyszabású rendezésére 1911-ben került sor, ekkor bontották le Bodor Péter híres Zenélőkútját is⁹¹. A napipiac a Tanács 1806. június 25-i határozata alapján a Szent Miklós utcai

⁸¹ Keresztes Gyula: i. m. 36. old.

⁸² Az átszámításokhoz lásd: *Bogdán István: Metrológia. In.: Kállay István (szerk.): A történelem segéd tudományai. Budapest, 1986. 254–273. old., valamint Gerendás Lajos: A mérték – érték. Udvarhelyi Híradó Kalendárium, 1997. 207–209. old.*

⁸³ Keresztes Gyula: i. m. 37. old.

⁸⁴ Keresztes Gyula: i. m. 87. old.

⁸⁵ Közérdek, 1896. november 15. Idézi: Keresztes Gyula: i. m. 90. old.

⁸⁶ Sajnálatos, hogy ez a kiadvány kimaradt önálló említés jogán a Romániai Magyar Irodalmi Lexikon 3. kötetéből, és csak remélhetjük, hogy a készül 4. kötetben „naptár” címszó alatt történi róla említés. Bővebben róla lásd: *Sipos Lajos: i. m. 123–125. old.*

⁸⁷ Keresztes Gyula: i. m. 37–38. old.

⁸⁸ Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása... IV. kötet, 149. old.*

⁸⁹ Keresztes Gyula: i. m. 40–41. old.

⁹⁰ *Borosnyai Lukács János. Idézi: Keresztes Gyula: i. m. 42. old.*

⁹¹ Bodor Péterről többek között lásd: *Borbély Emma: Szellemi örökségünk Kibéd. 1499–1999. Marosvásárhely 1999. 11. old., Péterfy László: Bodor Péter orgonája. Kibéd 1984. augusztus 26. 5–6. old., Keresztes Gyula: Marosvásárhely régi épületei. Marosvásárhely, 1998. 72–74. P. Bakó Zoltán: „Én nem haszonkeresésből építettem” Brassói Lapok, 2003. február 14. 6. old., Benkő Károly: i. m. 33. old., X. Y.: Bodor Péter. (1778–1849) i. m.: *Boldizsár Iván (et. al) (szerk.): A Magyar Hírek Kincses Kalendárium 1988. (Budapest), (1987). 43–44. old.**

Régi piac helyén működött tovább.⁹² Az állatvásárok a város szélén levő szabad területeken, a XX. század elején a Maros és a Malomárok által határolt Barompiac nevű helyen működtek, hetenként egy napon, de országos vásár idején 2-3 napig is állt a vásár. Az árvíz sokszor megzavarta, ezért először a Kossuth Lajos utca, a Malomárok, és a vasút közötti területen, majd 1921. március 13-tól a marosszentgyörgyi vám mellett, a régi téglagyár helyén tartották.⁹³

A vásárok képéhez többé-kevésbé mindenütt hozzátartozott a prostituáltak jelenléte. A városi tanács már 1815-ben elhatározta, hogy az örömlányokat a városfalon kívülre költözteti.⁹⁴ A problémát ez – minden jel szerint – nem oldotta meg, mert 1868-ban a tanács a rendőrséghez fordult a „kéjhölgyek többszöri botrányos kacérokodása, és a tanyákon fölmerült éjjeli csendzavarások megszüntetése iránt emelt szóbeli panaszok folytán.”. Elsősorban a Hincz János által bérelt, valamint a saját házában folyó üzletek miatt emeltek szót, és a Fő utcáról a hölgyeket ki is tiltották.⁹⁵

1946-ban az ócskapiacot a Hidegvölgybe helyezték, a deszkapiacot megszüntették, és a régi piac helyén megszüntették mindennemű piaci tevékenységet. A hidegvölgyi piac később a Benefalvi utca melletti szabad területre, majd a Móricz Zsigmond térre, végül a mai helyére, a Maros jobb oldalán, a Gát alatti részre került. Az ócskapiac lassan átalakult, az 1980-as évekre a sátrakban a különböző kisipari szövetkezetek kínálták leszállított áru, divatjamúlt készítményeiket.⁹⁶

És a végén ismét adjuk át a szót Borosnyai Lukács Jánosnak:

*„Itt minden nap lehet élni valót kapni,
Mit tsak kell idegen tarisnyába rakni.
Van túró, hús, kenyér, vaj, zsír szalonna is,
Háj, kotsonya, tej, lúd, mejjesztett, nyúzza is.
Porciókra osztva árulnak sülteket,
Káposztát megvágva, nyersen 's megfőlteket.
Dohányt is kap pipás, ha kell papusában,
Mindennap, és vékony szép laska formában.
Sütőné kenyerit, 's kalácsát dítséri,
Hogy jó és szép, s venni ne sajnálják, kéri.
Kívánatosan van kirakva asztalak,
Kiknél találatnak vidító italak.
Sőt télben még meleg bort is árulhatnak,
Borsolva, mézelve, s kávék is hordhatnak.
Ételben, italban minden szükségeket
Hogy kipótoljanak, tselekszik ezeket.
Régen, ha egy nagy úr itt járt háznépével,
Felvásároltatott mindent tselédjével.
Szakátsa konyháján mindent felfőzetett
Tüzénél a fának, melyet itt vététtet.
Most Segesvár, Medgyes, Szeben s többen mások,
Kik mennek Régenbe mint sokadalmasok,
Megállnak, hogy mindent felvásároljanak,
S mentekkel híjának kevesek látszanak.”⁹⁷*

És ma? Mi maradt mára a régi idők vásári hangulatából? Hát bizony nem sok. Még talán valamennyire a Szent Márton-napi vásár az, ahol nyomokban fellelhető valami az ötven-száz év előtti vásári hangulatból. „Drága lett az élet.”⁹⁸

A vásárok említése kapcsán szót kell ejteni a közlekedési lehetőségekről is

⁹² Keresztes Gyula: i. m. 44. old.

⁹³ Székelyföld, 1921. március 9. szám, idézi: Keresztes Gyula: i. m. 49. old.

⁹⁴ Pál Judit: i. m. 415. old.

⁹⁵ Pál Judit: i. m. 415. old.

⁹⁶ Pál Judit: i. m. 415. old.

⁹⁷ Keresztes Gyula: i. m. 89. old.

⁹⁸ Krúdy Gyula: Akik azért utaznak messze földre, hogy jól megebédeljenek. (Utazás Magyarországon 1924-ben.) Lásd: Krúdy Gyula: A has ezeregyéjszakája. (h. n. é. n.) 48. old.

1886. január 16-án adták át a forgalomnak a Marosvásárhely-Szászrégen vasútvonalat.⁹⁹ E vasút óriási könnyebbséget jelentett a régieni vásár megközelítésében, 32 km-re rövidítve az utat (Marosvásárhely 1871. november 20-án csatlakozott az országos vasúthálózatához.)¹⁰⁰ „Gazdaságossági” szempontból először Parajdig rövidítették a pályáját, majd 1997-ben megszüntették.¹⁰¹ E döntés oka az volt, hogy „papíron” tényleg veszteséges volt a kisvonal, mert minden utas „zsebbe” fizetett a kalauzoknak, s így hiába volt zsúfoltság gyakran a vonaton, a CFR-nek (a román MÁV-nak) ebből nem volt bevétele. Így maradt a busz-közlekedés, amely nagyon zsúfolt, és a vásárhelyi specialitás, az ún. „Maxi-taxi”, amely valójában iránytaxi (ilyen működik, pl. Isztambulban és Mexikóvárosban), melyek mikrobuszai (dubái)¹⁰² meghatározott állomásokról adott időben indulva a környező falvakba (jelen esetben Nyárádszeredába) viszik, illetve onnan a városba fuvarozzák az utasokat. Kényelmesebb, mint a zsúfolt, és ritkán járó autóbusz, de vásáros csomagot ezen is nehéz szállítani. Összefoglalva, a XIX. század végi feltételek mára jelentősen romlottak – már ami a közlekedést illeti. Ezt ellensúlyozza, hogy 2002. október 10-től Marosvásárhelyen működik az ország legnagyobb fedett piaca. A polgármesteri hivatal kétmilliárd lej költséggel csatornázta a piacteret, 450 m² burkolatot kapott, ebből 350 m² fedett. Távlati célként Dorin Florea polgármester megígérte, hogy két év alatt a város minden piactere meg fog újulni.¹⁰³

A balavásári nagyvásár

A helység fekvése nagyon alkalmas vásárok tartására, mert két országút fut itt össze: a Sóvidéket a Középső-Maros völgyével összekötő Kis-Küküllő menti út, és a Marosvásárhely-Segesvár közötti országút. 1898-tól vasútvonala is van: a Parajd-Balázsfalva közötti. A település már nevében is hordozza a „vásár” szót.¹⁰⁴ Első említése 1325: Balauasara. (1409: Balawasara; 1482: Balawasar.)¹⁰⁵ Vásárának (vamos hídjának) első említése 1366-ból való, majd hosszú évszázadokig nem történik róla újabb említés. Ebben az is szerepet játszhatott, hogy a környéken Makfalva, Bonyha, és Erdőszentgyörgy is kapott vásártartási engedélyt, majd 1898-ban Kiskend is. A XX. század elején a balavásáriak azzal a feltétellel választották meg képviselőjüknek Kabán Ferencet, ha ő megszerzi a falu számára a vásártartási engedélyt. Ez az engedély a Székely Kalendárium szerint 1912-ben meg is született.¹⁰⁶

Jellemző módon, a két szomszédos település: Balavásár és Kiskend vására több mint ötven évig párhuzamosan létezett, bár a vásárterek közötti távolság kevesebb volt, mint 500 méter. A balavásári első vásártér az egrestői útnál volt, a mai vásártértől mintegy kilométerrel arébb. A kiskendiek évente csak kétszer tartottak vásárt: február 22-én, és november 7-én, amíg Balavásáron már a kezdetektől is három országos vásárt tartottak: március 2–3-án, július 16–17-én, és december 19–20-án. Később e három vásár egy tavaszival: május 7–8-ával, és egy őszivel: szeptember 12–13-ával bővült.¹⁰⁷ 2002-ben minden pénteken volt hetivásár, nagyvásárai pedig március 3-án, május 8-án, július 17-én, szeptember 13-án, október 13-án, és december 20-án, ez utóbbi állatvásár volt.¹⁰⁸ A nagyvásárok első napján baromvásárt tartottak, a második nap a kirakodóvásáré volt. Hetivásárait 1914-től tarthatta.

⁹⁹ *Egyed Ákos*: Falu, város, civilizáció. Tanulmányok a jobbágyfelszabadítás és a kapitalizmus történetéből Erdélyben 1848–1914. Bukarest 1981. 158. old. E vonal „helyiérdekű” vonalnak számított, e vasútfajta magyarországi meghonosítója Hollán Ernő volt, aki skót mintára honosította meg a „light Railway-t.” Lásd: *Pál Judit*: i. m. 304. old.

¹⁰⁰ *Egyed Ákos*: i. m. 155. old.

¹⁰¹ *Ferenczi Ilona* (szerk.) *Bekecs alatt Nyárád tere. Erdély felfedezése* 2. 15–19. old.

¹⁰² *Sztranyiczki Mihály – Tar Károly* (összeáll.): *Romániai magyar nyelvvedő szótár. Erdélyi Kiskönyvtár* 1. Kolozsvár, 1993. 17. old.

¹⁰³ (bögözi): *Ha igaz. Romániai Magyar Szó*, 2002. október 29. 4. old.

¹⁰⁴ *Tar Erzsébet*: *A balavásári nagyvásárokról*. in.: *Népismereti Dolgozatok* 1978. Bukarest 1978. 178. old.

¹⁰⁵ *Csánki Dezső*: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*. Budapest, 1913. 867. old.; *Györffy György*: *Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza*. I–III. Budapest, 1963 – 1987. III. 548. old.

¹⁰⁶ *Tar Erzsébet*: i. m. 178. old.

¹⁰⁷ *Tar Erzsébet*: i. m. 179. old.

¹⁰⁸ *Incze Dénes* (szerk.): *Krisztus Világossága. Katolikus családok kalendárium*. 2002. (H. n., é. n.) 174. old.

A baromvásárra kizárólag ígásállatokat hajtottak eladni: teheneket, ökröket, bivalyokat, és elenyésző számban lovakat. Sertést és juhot a pénteki hetivásáron árultak. A baromvásárra jöttek a Kis- és Nagy-Küküllő vidékéről, a Nyárad- és a Marosmentérről. Itt is gyakori vendég volt a külföldi felvásárló, valamint itt szerezték be (többek között) a szükséges vágómarhákat a segesvári és vásárhelyi mészárosok. Legelterjedtebb tehénfajta a magyar tarka volt, később terjedt el a svájci piros, a szürkés borzderes, és a zsemleszínű szimentáli. A legtöbb állatot a „felföldiek”, – a sóvidékiek és a nyáradmentiek hozták. Bivalyokat a román, és a szász vidékről hajtották ide, de a Felső-nyáradmentiek mindig idegenkedtek tőle. Az állatokat gyalog hajtották ide (a községközponttól ez bizony jó 30 km-es utat jelentett, légvonalban is 20 km a távolság). Útközben ismerősöknél, vagy fogadóban pihentek meg. Az alku, majd a vásárlás után „kötelező” volt az áldomás, amit a vásár környékén álló fabódékban fogyasztottak el.¹⁰⁹ Sokszor, hogy a tehén mutatósabb legyen, „megtögyelték”, azaz a vásár előtti napon nem fejték meg. Az „igézések” ellen a gazdák piros cénát, vagy pántlikát kötöttek a teheneik szarvára, vagy farkára.

A kirakodóvásár kínálata nem sokban különbözött a többi vásárától. A Nyárad-mentiek hasonló cikkeket vonultak fel, mint a szeredai vásárba. A hetipiacra e vidékről, – a távolság miatt – nem vittek terményeket, ide jobbra „Murokországból” érkezett a zöldség, és a gyümölcs.¹¹⁰

A székelykeresztúri sokadalom

Székelykeresztúr első említése: 1333: de Sancta Cruce). Mezővárosi rangot 1459-ben kapott: Oppido Keresthwr.¹¹¹

A távolság miatt jóval kisebb jelentőségű volt a székelykeresztúri vásár szerepe. Keresztúrnak az 1600-as években két vásár tartásához volt joga: a tavaszi, és az őszi vásárhoz. Ehhez 1844-ben egy, V. Ferdinánd által adományozott oklevél szerint még kettő társult: a februári és a júliusi.¹¹² 2002-ben minden szombaton volt hetivására, és szeptember 14-én nagyvására.¹¹³ A 2001-es Hargita Kalendárium szerint állatvásárait február 24-én, szeptember 8-án, és november 4-én rendezte.¹¹⁴

Február 24-én, Mátyás napján nagy állatvásárt tartottak.¹¹⁵ Ez a nap fordulópont a gazdák téli életében. Úgy tartották télnek fele el van telve, nézegették az udvaron a kóstot (takarmányt), ha fele megvolt még, akkor nem volt baj. E naphoz az az időjósolat kötődött: „Ha Mátyás jeget kap, viszen, ha nem – akkor hagy.” A vásárba régen kihízott ökröket, tinókat vittek, „annyi volt a marha a piacon, a szem nem lepte bé.” A jó gazda télen kihizlalt (főként exportra) két nagy ökröt, azokat eladta, s vett két sovány tulkot, hogy jövőre azokat is felhizlalja.¹¹⁶

¹⁰⁹ *Tar Erzsébet*: i. m. 180. old.

¹¹⁰ *Tar Erzsébet*: i. m. 181–184. old.

¹¹¹ *Vofkori László*: Székelyföld útikönyve. I. Budapest 1998. 515. old.

¹¹² *Farkas Lajos – Fülöp Lajos – Gálfalvi Sándor – Krisán József – Szilágyi Vilmos*: Székelykeresztúr város monográfiája. Székelykeresztúr 1981. (Kézirat, másolata a szerző birtokában) 24. old.

¹¹³ *Incze Dénes*: i. m. 174. old.

¹¹⁴ *Hargita Kalendárium*, Csíkszereda 2001. 140. old. E Kalendárium szerint Szászrégenben február 20-án, május 8-án, július 14-én, október 23-án voltak kirakodóvásárok, február 18–19-én, május 6–7-én, június 12–13-án, és október 21–22-én állatvásárok; Balavásáron január 10-én, február 7-én, március 2-án, április 3-án, május 7-én, június 11-én, július 16-án, augusztus 14-én, szeptember 12-én, október 15-én, november 11-én december 19-én; Nyáradszeredában: állatvásárok: február 21-én, május 3-án, július 29-én, december 7-én, kirakodóvásárok: február 24-én, május 5-én, augusztus 1-én, december 10-én; Erdőszentgyörgyön: állatvásár: március 19-én, július 2-án, október 26-án, december 1-jén; kirakodóvásár: március 21-én, július 3-án, október 28-án és december 12-én.

¹¹⁵ A vásár leírását lásd: *Simó István*: *Visszasütő napsugár*. (II. rész) Székelyföld, 2002. július, 121–129. old. A vásárok irodalmához lásd még: *Duka János*: *Margittai vásár*. *Kós Károly*, dr. (szerk.): *Népismereti Dolgozatok*, Bukarest, 1976. 125–130. old.; *Vasas Samu*: *A vásárosok hagyományos beszállóhelyei Bánffyhunyadi*. *Népismereti Dolgozatok*, 1980. 176–190. old.; valamint *dr. Kós Károly*: *A romániai magyarság néprajzáról*. in.: *Koppányi Sándor* (szerk.): *A romániai magyar nemzetiség*. Bukarest, 1981. 328. old. bibliográfia.

¹¹⁶ *Simó József*: *Visszasütő napsugár*. Csíkszereda, 2002. 189. old.

Híres volt az április 28-i juhvásár.¹¹⁷ „Mindenik a magáét árulta, dicsérte, milyen fejős, milyen fogravaló, mióta tartja ezt a fajt, pedig legtöbb juh, amit a vásárra hajtottak, vagy nem adta meg rá a sajtot mind, vagy valami hiba volt a tőgyibe, szúrta a csics, egyikből kevesebbet adott, vagy a gypját el szokta hullatni télben, vagy a burját nem fogadja el, vagy mindég bőg a téli kerítésbe, ha étel van előtte, akkor is, vagy vén. A vevő legtöbbször hozta az ő majorját. Mikor kinéztek egy juhot vagy kettőt a turmában, megragadták – kié ez a juh? –, amíg a gazda eléállott. Mert, rendszerint ha nem volt vevő, a gazda kipakolt a tarisnyából, hogy egy párat faljon, és éppen mindig akkor jött a vevő.”¹¹⁸

Vétel után áldomás járt. „Juhvásárkor rendszerint sört isznak az emberek, egy-egy fél pohárral a gyermekeknek is adnak.”¹¹⁹

Hallgassuk meg egy szemtanú leírásának részleteit a nyári sokadalomról: Az egyik utca a lábbelis sátrakkal volt teli. „Tündöklő fényeslakkszárú csizmák, női lábbelik. Kétoldalt voltak a sátrak, a sátrak között hömpölygött a nép. Aranyi nép volt, alig lehetett menni. (...) Legtöbb asszonynak egy kicsi fácska volt a kezében, az afféle volt: otthon megmérték a gyermek lábát egy fácskával, és bele tették a bakancsba, mert akkor nem mondták: cipő. Ha jól kotyogott, a sarkánál elmaradt kétujjni, akkor az talált. Amék gyermeknek megmérték a lábát, annak hosszú volt a nap, várta az estét, hogy hozzák a bakancsot. Volt egyéni kovács a sátor végiben, kész patkókkal felszerelve, ott nyomban meg is vasalták. Ráflisan is vasaltak, az drágább volt. Az a bakancs sarkának a belső felén, mint egy tökmag, fel volt hajtva, és ha összeütötte az illető a bokáját, csattogott. Ez volt a ráflis vasalás. Ki voltak rakodva a fazekasok: korszó, fazék, virágváza, minden. Volt sátor, ahol az apróságokat árulták: gombot, fűsüt, bicskát, gyöngyöt, cérnát. Volt furulyás ember, a hátán egy nagy tarisnya, tele furulyával, eggyel furulyázott. Voltak a pogácsások, nagy tükrös pogácsák(…)”

*„Keresztúri nagyvásárból tükrös szívet hoztam,
hej, leányok kinek adjam, melyik szeret jobban?”*

Ott is sok nép tolongott. Volt csitkó-pogácsa, annak volt a legnagyobb keletje. A fiúgyermek azt kapott. Száraz pogácsa, olyan csitkó-forma volt, akkora, mint egy játszókártya, a közepe likas. A lánykafele olyan kicsi szív alakút kapott, a lányfele a szeretteitől jó nagy szív alakú tükrös pogácsát kapott, de a pogácsák ki voltak festve cifrára. Ha otthon kötött főztek a tükrös pogácsába, felakasztották a falra, évekig megállott. (...) Jöttek a kalaposok. Ott volt tükör, lehetett nézni, hogy áll a kalap. (...) A vendéglők tele voltak mulatókkal, a gyermekeknek néha-néha volt ringispil, úgy mondták. Kocsik, lovak szaladtak lánccon függve fent a pódiumon, gyermekek hajtották kereken. Ezt az esernyőhöz hasonló épületet, amék gyermekek hajtották, bizonyos időközönként a munkadíjért felültek. (...) Voltak szerencsejátékok: Itt a piros, Túl a piros! (...) Voltak zsebmetszők, soknak ellopták a pénzét, borotvával kimetszették a zsebet. Ezért még ma is (1970-es évek, G. L.) a falusi asszonyok egy kicsi acskóban, a nyakukba akasztva, a kebelükön hordják a pénzt. Azt mondják: ide a szívemhez, né, onnan nem vesz el! (...) De volt egy másik szerencsejáték: három kicsi gaz és két gyűrű. Hol a gaz, mék alatt van a gaz. Ott is száz lejbe ment a tét, de itt is csak a barát, a játékos barátja nyert, mert akkora körme volt a játékosnak, mikor keresték a gázt, mindég a körme alatt volt. (...) A fanyelű bicsok: jó vastag fanyele volt, háromszögű éle, a nyele egyiknek zöldre, a másiknak pirosra volt festve. (...) Július 7-én is van egy sokadalom Keresztúron, akkor rendszeren Anyáink kihozták a csitkópogácsát a mezőre, ez a nap azzal volt nevezetes.”¹²⁰

Erdőszentgyörgy vásárai

Első említése 1333-ban, a pápai tizedjegyzékben: (de Sancte Georgio), országos vásártartási jogát a XVII. században nyerte.¹²¹ Előnyös fekvése révén 1956-ban várossá nyilvánították, de 1968-tól ismét csak nagyközség.¹²² A vásárai a Felső-Nyárád-mentiek számára fontos, hiszen erdei utakon a távolság csak mintegy 16-18 km. Jellemzően baromvásáran vettek részt nagyobb számban, mert zöltséget-gyümölcsöt rossz utakon már nem érte meg odaszállítani.

¹¹⁷ Simó József: i. m. 22. old.

¹¹⁸ Simó József: i. m. 23. old.

¹¹⁹ Simó József: i. m. 24. old.

¹²⁰ Simó István: i. m. 25 – 27. old.

¹²¹ Vofkori László: i. m. 261. old.

¹²² Vofkori László: i. m. 257. old.

Marosvécs vására

Szászrégentől tíz km-re, a Maros felső folyása mellett található Marosvécs. Első említése 1228-ban Wecheu, 1332-ben Vech, 1492-ben castrum Vech, 1587-ben oppidum Vechy.¹²³ Marosvécs legjelentősebb műemlék-épülete, Erdély egyik legrégebbi vára, a vécsi vár.¹²⁴ A vár és Kemény János neve már mindörökre egybekapcsolódott. Az író az USA-ban született 1903. szeptember 1-én. Külföldi tanulmányokat végzett, majd fiatalon megörökölte a kastélyt, – hazaköltözött Erdélybe. 1926-ban hívta meg ide először a romániai magyar írókat, s hozta létre a Helikon munkaközösséget, mely 1944-ig működött. Az alakuláskor 28, a megszűnés-kor 55 író vett részt az évenkénti vécsi találkozókön.¹²⁵ 1945-től egy évtizedig hiányzott az irodalmi életből, mert mérséketésből tartotta el magát, és családját.¹²⁶ 1971. október 13-án Marosvásárhelyen hunyt el, a kastélypark szeretett tölgyfái alatt helyezték örök nyugalomba.¹²⁷

A vécsi vásárra nemcsak a Felső-Maros mentéről, de a Görgény, a Nyárad és a Küküllő völgyéből, a Sóvidékről és a Mezőségéből, valamint Torda, Teke, és Beszterce vidékéről is jöttek árusok, akik sátraikkal ellepték a Maros folyó és a Malomárok közötti felszigetet.¹²⁸

A vásárt mindig nyáron, július 2-án tartották.¹²⁹ A második világhétség utáni időkben e vásárt cseresznyevásárnak is nevezték. A megyei szervek gondoskodtak, hogy az állami kereskedelem, a kisipari szövetkezetek, a felvásárló és áruforgalmi szövetkezetek is kellő számban képviselve legyenek. A cél érdekében minden évben vásárszervező bizottságot alakítottak, hogy összehangolják az állami részvételt. A zöldség-gyümölcs félek mellett a vendéglátóipar sátraiban a szokásos vásári étel- és italkínálatot biztosították.¹³⁰ E vásár a környék ifjúságának

¹²³ *Lestyán Ferenc*: Megszentelt kövek. A középkori erdélyi püspökség templomai. Kolozsvár, 1996. I. kötet 121. old.

¹²⁴ *Kiss Gábor*: Erdélyi várak, várkastélyok. Utazások a múltban és a jelenben. Budapest, (1987.), 323. old. A várról lásd még: *Kosztai Nagy István*: Erdély, Budapest, (2001.), 167. old., *Mátyás Vilmos Dr.*: Utazások Erdélyben. Panoráma „mini” útikönyvek Budapest, 1986. 240. old., *Sós Judit – Farkas Zoltán*: Erdély útikönyve. Budapest, 2002. 163–164. old., *Szépréti Lilla*: Régi és új világ. Képes levelezőlapok. Kolozsvár-Napoca, 1981. 76–82. old., *Vargyas Antal*: Székelyföld. Útikalauz. Csíkszereda, 2001. 54–55. old., *Szentiványi Mihály*: Gyaloglat Erdélyben. Pro Memória. (Budapest, 1986.) 76–79. old., *Keresztes Gyula*: Maros megyei kastélyok és udvarházak. Marosvásárhely, 1995. 28–31. old.,

¹²⁵ *Balogh Edgár* (főszer.): Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. Bukarest, 1991. II. 682–686.

¹²⁶ *Kántor Lajos–Láng Gusztáv*: Romániai Magyar Irodalom 1944–1970. Bukarest, 1973. 177. old., és *Mikó István*: Vár állott, most kőhalom. Emlékképek, gondolatok az erdélyi magyar földbirtokosok életéről. Kolozsvár 1996. 72. old. *Bakó Zoltán*: Ismét a tölgyfák alatt. A helikonisták utódainak találkozója. Brassói Lapok, 2003. szeptember 5. 18. old., *Pomogáts Béla*: Kulcsok Erdélyhez. Csíkszereda, 2003. 203–210. old. (A beszéd eredetije Marosvásárhelyen hangzott el 2001. június 16-án.)

¹²⁷ *Balogh Edgár* (főszer.): i. m. 685. old.

¹²⁸ *Zsigmond József–Palkó Attila*: Magyaró néphagyományai. Szemelvények. Marosvásárhely, 1996. 315. old.

¹²⁹ *Zsigmond–Palkó*: i. m. 315. old.

¹³⁰ Az ún. íratlan kocsmatörvényekről Simó István tájékoztat. I. m. 125–126. old. Ezek szerint: „(...) ahogy minden országnak van alkotmánya, törvénye, az egyesületeknek alapszabálya, éppen úgy megvannak a kocsmatörvények, csak sehol nincsenek beiktatva számok alatt, paragrafusokkal. Láthatatlanul lógnak a levegőben, örökli fiúról fiúra mindenki. Hogy mikor kezdődtek ezek a törvények, senki sem tudja, de legtöbb cikkely még ma is tartja magát. A mék asztalnál előbb kezdtek énekelni, ugyanabba a nótába bele lehet fújni más asztal mellett ülőknek is engedély nélkül, de ha más nótát kezdtek, a paragrafus szerint, kellett egy pohár vagy egy üveg közéjük repülni. Mikor bevezették a nótát, akik előbb kezdtek, addig a másik asztalnál fölkészültek, megszerverték, a legjobb énekes azonnal belevágott teljes erőből, akkor a másik asztaltársaság hallgatott.

Ha le akart valaki ülni, üres hely volt, megkérdezte: szabad lesz? Aki ott ült, megadta az engedélyt. Ha egy székelt el akart vinni, üres volt, megkérdezték, foglalt? Ez a két művelet még ma is főnáll. Ha koccintottak, ügyelni kellett, a pohár egyformán koccanjon. Ha úgy koccintott, hogy a másik pohárhoz az övének a derekát ütötte, baj volt, haragot jelentett, de ha úgy koccintott, a pohárnak a fenekét ütötte a másikének a tetejéhez, az már nyílt kihívás, olyan sértés volt, aki ezt eltűrte, gyenge legények sorába számított. Nótázás, duhajkodás közben ha valaki megütötte az asztalt, első a fölszólitás volt, mi a baja, kire haragszik? De ha másodszor is megütötte, és azt is eltűrte, azt jelentette, félnek tőle, gyenge lábon áll a bátorsággal a másik társaság. Volt, aki a bicskát beütötte az asztalba. (a szerző személyes élménye, - egyszer egy csiki faluban a kocsmába betért egy legény, a szomszéd asztalba ütötte a kését, a következő szavakkal: „Kádat a bélnek, tálát a vérnek”) az is kihívást jelentett, de biza olyan is akadt, kivette a bicskát az asztalból, ha ezt eltűrte, aki beleütötte volt, az már szégyen volt. Ha bement egy haragosa valakinek a kocsmába, ő már ivott, töltött egy pohárral, mondta, nesze fogd meg, idd meg, mert ha megszod is, megbánod, ha nem iszod, akkor is megbánod. Itt kerülő szóval meg volt mondva, számolni kell. Hát ilyen kocsmatörvények voltak.”

kulturális seregszemléje is volt egyben. (Talán a hely szelleme miatt...?). A vásártéren felállított színpadon reggeltől estig ropta a táncot a színpompás népviseletekbe öltözött fiatalság. Képviselték magukat a távolabbi falvak táncosai is, állandó résztvevőnek számított Szászrégen, és Marosvásárhely, ahonnan a helyi Állami Népi Együttes volt visszatérő vendég.¹³¹

Maroszáéken a következő falvaknak volt még vásártartási joga:

Makfalva, jogát 1827-ben nyerte el. Sokadalmaít január 2-án, április 24-én, és szeptember 9-én tartotta. A hetivására szombaton volt. Juhvására nevezetes, úgyszintén sertésvására is.

Mezőbánd: A XVII. században nyert vásárjoga elévült 1716. május 25-én Fogarasi Sámuelné, Fekete Erzsébet és gyermekei két: január 6-i, és Orbán-napi (május 25.) országos vásár tartására szereztek jogot, de hamarosan e jog is elévült.

Nyárádköszvényes jogát 1842-ben nyerte el, sokadalmai február 9-én május 3-án és augusztus, valamint november 1-én voltak. Hetivására kedden.

Nyárádmagyarós 1845-ben négy sokadalomra szerzett jogot: február 8., május 16., augusztus 9. és november 28. A sokadalmak bevétele azonban nem a közösséget, hanem a helyi birtokosokat gazdagította.

Székelyhódos 1839-ben három sokadalom tartására kapott engedélyt: január 28., április 17. és szeptember 21. 1841-től hetivásárt is tarthatott: szombaton.¹³²

A közeli Marosoroszfalu vására nem bírt regionális jelentőséggel.¹³³

Az 1989-es változások átalakították a környék vásárainak szerkezetét. A barom- és zöldség-gyümölcs piac szerepe nem sokat változott, de a háziipari termékek jelenléte megritkult, helyüket egyre inkább az ukrán, moldáv vásárosok olcsó, és gyakran rossz, illetve a különböző vásárosok kínai, és török (szinte mindig rossz) minőségű termékei vették át. Ezekből kerül ki a „vásárfia” is, a piacok ételválasztéka szűkült, italválasztéka pedig jelentősen bővült. Az emberi kapcsolatokban betöltött szerepe módosult, sőt szerepe még fel is értékelődött, mert faluhelyen a személyes találkozásokat a TV műsorok mindent elsöprő konkurenciája ásta alá. Vásárban még találkoznak, és beszélgetnek egymással az emberek. Vásáron való részvétel lehetőségeiben jelentős beszűkülés tapasztalható, elsősorban a Nyárád-menti kisvasút megszűnése miatt, (ennek visszaállítása nemcsak gazdasági, de a régió jövője szempontjából politikai kérdés is, melynek megoldása a megyei RMDSZ-re vár!) de a közlekedési fuvardíjak emelkedése, a buszjáratok esetlegessége, és zsúfoltsága miatt is. A Nyárádmente Kiszéki célul tűzte ki e kisvasút visszaállítását, ők azonban elsősorban idegenforgalmi megfontolásból. Úgy gondolják, hogy a kisvasút lassúsága, és vásárhelyi végállomásának a piactól való távolsága miatt már nem tölthetné be azt a szerepet, mint az elmúlt században. A vásárhelyen működött un. Maxi Taxi komoly konkurenciát jelent a távolsági buszközlekedésnek, kár hogy csak Nyárádszeredáig közlekedik.

Gerendás Lajos

¹³¹ Zsigmond – Palkó: i. m. 316. old.

¹³² Pál-Antal Sándor: i. m. 248. old.

¹³³ Zsigmond – Palkó: i. m. 316. old.